

Tànk-ndànk

CP

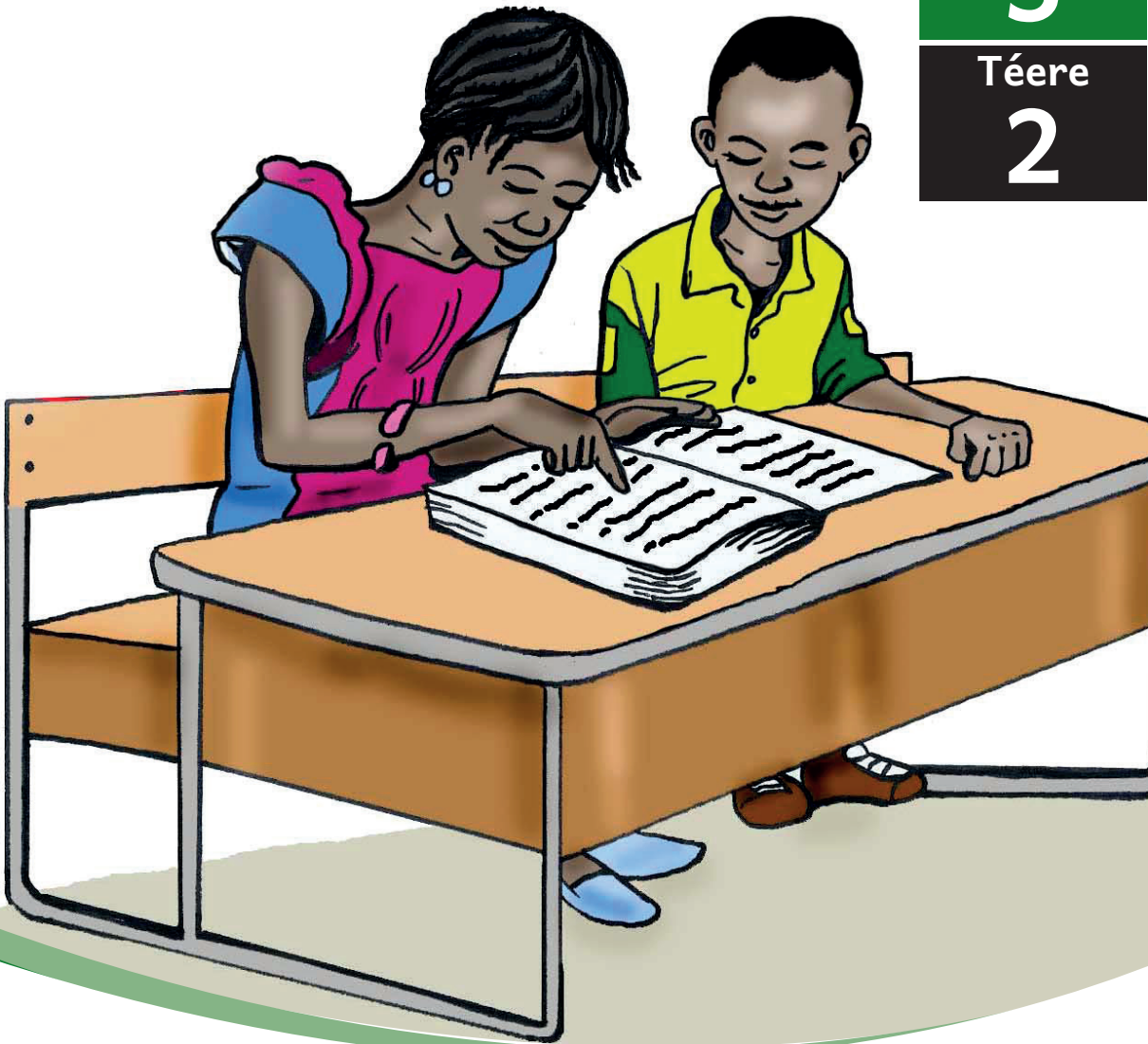
Jéego

5

Téere

2

WOLOF

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Wolof

Tànk-ndànk

Jéego 5

Téere 2

Édition 2018
Réimpression 2020

Avis de droit d’auteur : ©2016-2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l’Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l'USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d’adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

Li téere bi ëmb

Raki bëggul..... 4

Sëyu Léebeer bu ndaw 20

Sëy bu teel. 44

Xaritoo ekool Daaru ak bu Medina 64

Surnaalu Ekool..... 84

Raki bëggul

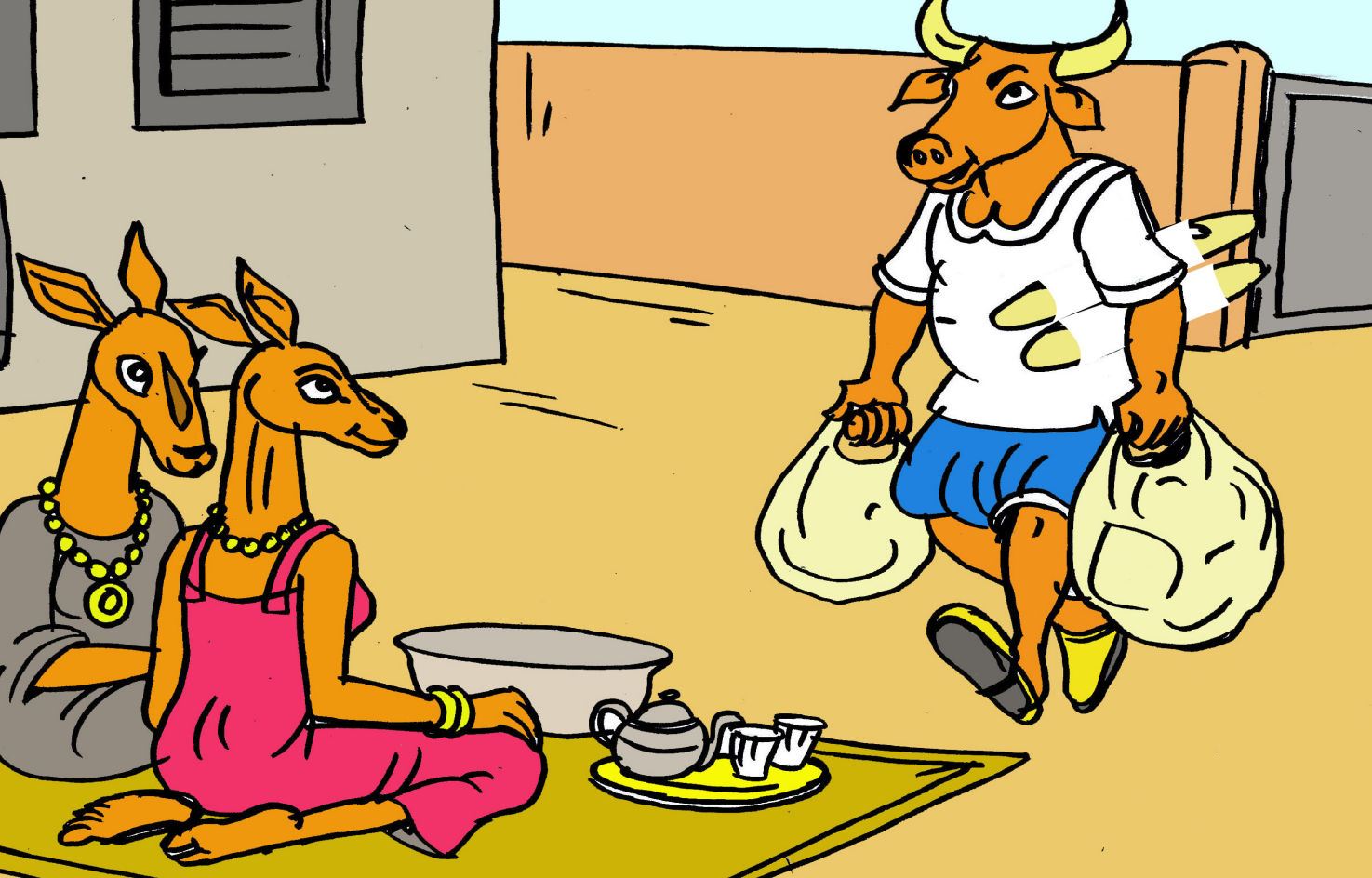
Raki, doomu Yaay Mbill, dafa doon xale bu
yaru, ànd ak taar te sopplu lool.
Dafa sawar ci jàng lekool.
Dafay léttu ba jekk, sangu, diw yaramam.
Foo ko fekk mu ngi sol yére yu rafet.
Yaay Mbill, lu mu am jox ko doomam,
ndaxte bëggul mu tumurànke.

Baay Mbill beykat la.
Saa su ne dafay dem tool.
Su nawetee, mu bey dugub, gerte, ñebbe.
Su nooree, mu liggeey ci toolu lujumam.
Baay Mbill am na ñetti néeg. Benn bi mu
bokk ko ak Yaay Mbill.

Beneen bi di néegu Raki,
moom rekk a ciy tëdd.
Ñetteelu néeg bi di néegu Ngóor Mbill ak
Moor Mbill.
Baay Mbill am na xarit bu tudd Yëkk.
Yëkk am na benn bitig bu mag,
buy jaay mburu.
Dëkk bi yépp kër Yëkk lañuy jënde mburu.

Soo rombee palaasam, dangay gis nit ñi
taxaw di benn-bennal, di jënd ay kàmp.
Kàmp yi dañu neex, di xoyom-xoyomi.
Ngoon gu ne, Yëkk dawal oto,
dem kër Baay Mbill, foofu lay naane àttaaya
ca Yaay Mbill.
Ngóor mooy togg àttaaya ji,
Raki di ko séddale.
Foofu lay nekk, di fa waxtaane ba timis,
mu ñibbi.

Yëkk, saa yu ñëwee indil Raki dara,
Raki séddoo ak ñépp.
Baay Mbill bég lool ci guro gi ñu koy
indaaleel.
Yenn saa yi, mu may Yaay Mbill ay kàmp.
At ya di jàll, ñu nekk ci jàmm ju rëy.
Yëkk dafa baax, di defal lu ne Baay Mbill
ak jabaram.
Mësul dugg kër Baay Mbill te indi wul dara.

Raki day jàng bu baax ekool, nee na su
màggee, dafay liggeey ci biro.

Raki a ngi màgg tuuti, mu ngi am ndam
ci njàng mi.

Déwen lay dugg ci kalaasu jonante bi.

Looloo tax ci nawet bi mu dugg ci kalaas
buy nafar.

Raki xamul lu dul jàng, fo ak ree.

Yëkk dafay waxtaan ak moom, wànte Raki dafa yaru.

Dafa koy tontu rekk, ba noppi dem dem bu gaaw.

Benn bés, mu woo Baay Mbill, bëgg a gise ak moom.

Mu ne ko leegi tollu naa ci takk soxna te am naa ku ma gis.

Baay Mbill bég lool ndax Yëkk xaritam la lool.

Yëkk ne ko Raki la bëgg a labat.
Baay Mbill laaj ko : « Raki man ? »
Yëkk tontu ko : « Xanaa Raki sa doom ji.
Baay Mbill am lu ko bett lool. »

Mu ne ko : « Raki xale la, dafay jàng ! »

Yëkk ne ko : « Moom de laa bëgg soxna. »

Baay Mbill ne Yëkk dina gise ak Raki ba xam.

Bi guddi jotee, Baay Mbill wax ko

Yaay Mbill.

Mu ne su Raki sëyee ak moom, dina ko yore
yore bu rafet.

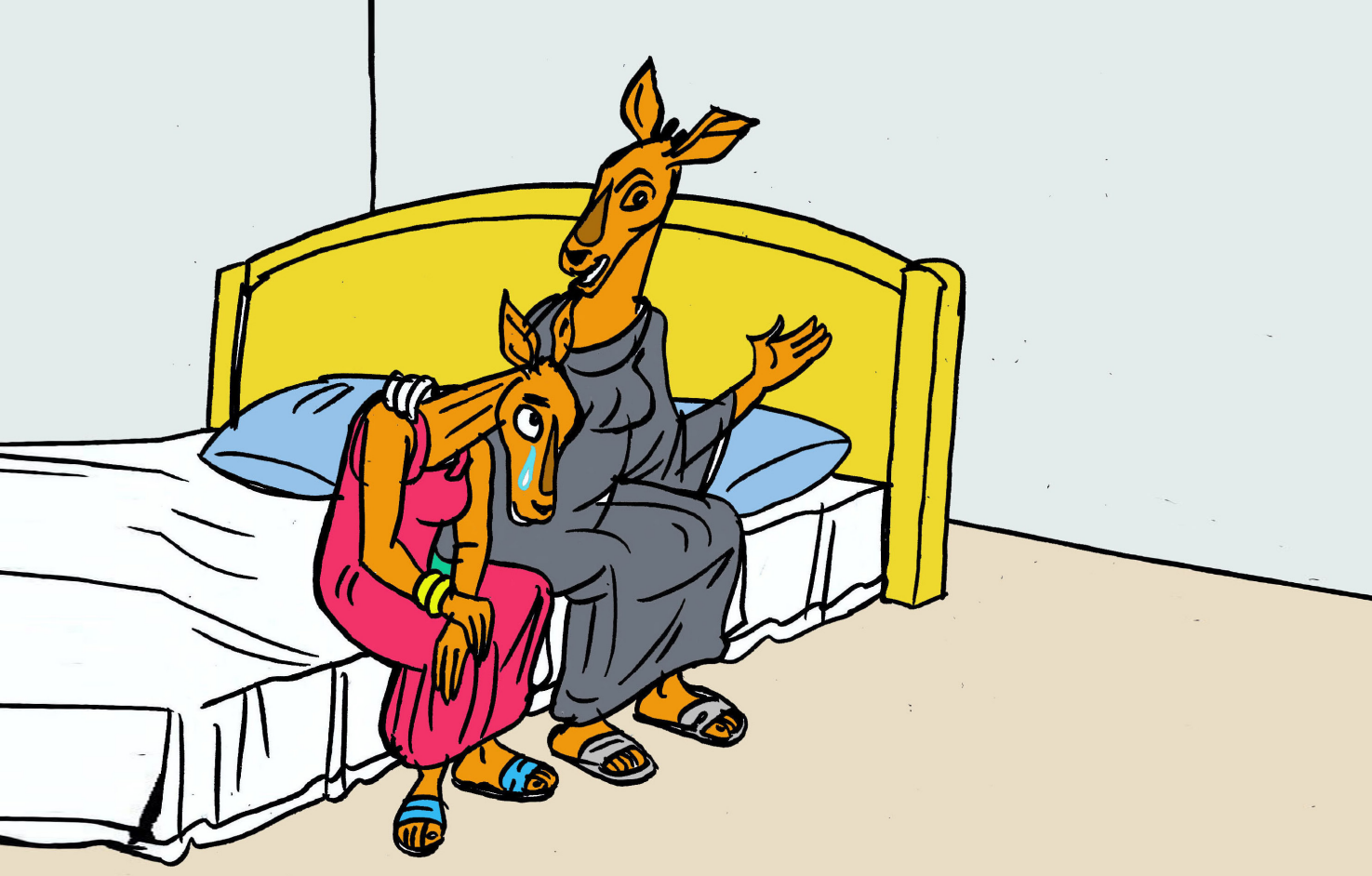
Dina ko toppatoo, fajal ko soxlaam yépp.

Raki yëgul lu xew, mu ngi jàng ci kayeem.

Yaay Mbill ne Baay Mbill dina waxtaan ak doomam.

Mu bàyyi ba ca ëllëg sa,
mu woo Raki, taaj ko.

Mu ne ko : « Raki dëgg la, xale nga ba tey wànte am na ku lay bëgg. »

Doom ji ne ko : « Yaay loolu mooy lan ? »

Yaay ji tontu ko : « Yëkk dafa bari xalis te amul jabar, léegi dafa la bëgg a takk, nga doon jabaram. »

Raki tëb yuuxu : « Yaay man damay jàng, bëgguma sëyi.

Dama bëgg a tekki, am xalis, teral waajur.

Raki mu ngi jooy, bëggul sëyi léegi.
Yaay Mbill moom dafa bëgg Raki
sëy ak Yëkk.

Nee na Raki : « Soxlawul ngay jooy, jigeen
dafay sëy, loolu mooy sa warugar. »

Raki sukk ci kanamu yaayam, di ko tinu.

- Yaay man bëgguma sëyi léegi, dama bëgg a yeggali sama njàng.

- Yëkk, jëkkër ju baax la, waru la rëcc.

Am na xalis te dina toppatoo sa askan wépp.

- Yaay ! Waxal sama baay ne duma sëy ak Yëkk mukk.

Raki jaaxle ne Yaayam bëggul dégg lu jëm

ci sëy.

Yaay Mbill génn ca, bàyyi ko moom rekk.

Raki yuuxu.

Céy nu may def, céy fu ma jëm ?

Yaay Mbill ak Baay Mbill déggoo nañu.

Raki dina sëy ak Yëkk, mu neex ko ak mu naqari ko.

Yëkk yónni na ay mbokkam ak alal ju bare,
loolu mooy warugar wi.

Kër gi fees na, nit ñaa ngi waxtaan.

Terànga ji rëy na. Yëkk may na
Raki ay milyoŋ.

Raki moom mu ngi tëju ci néegam
di jooy rekk.

Nu muy def ?

Jël na telefon, woo Faati Njomboor,
xaritam.

Kooku ne ko : « Dangay bàyyi ba guddi nga daw, ñëw sama kër. »

Raki bàyyi ba jant bi so, mu jël saagam.

Mu ñëw fëgg ci buntu Faati Njomboor.

Mu ne ko : « Faati takk nañu ma ba pare, yóbbu ma rekk moo des. »

Ca ëllëg sa, Raki ànd ak Faati Njomboor, ñu jël saxaar ñibbi.

Waa kër Yëkk def nañu mbooloo,
jëlsi séet bi.
Fekk nañu Yaay Mbill di jooy, ndax Raki
dem na.
Kenn xamul fu mu àkkeji.
Mu ngi jooy di yuuxu.
Céy gàcce gii fu ma koy waxe,
sama doom daw na.

Ca ëllëg sa moroomi elewam yi ñëw di ko
nemmeeku fekk Yaay Mbill di jooy.

Guleet Raki fanaan àll.

Mu ne : « Mbaa du dañu sàcc sama
doom ji ? »

Yaay Mbill jooy na ba bët yi newwi.
Xamul lu jot Raki.

Nit ñi dem fu ne di seet Raki, kenn gisuko.
Ndóbin, yéenekat bi jël ndëndam waaye
kenn gisu ko.

Yëkk tiit na, jël na oto fu ne mu seet,
waaye dara.

Bi mu amee ñetti fan, Raki dem ekool seeti
direktëer.

Mu ànd ak direktëer, Madam bi ak elew yi dem seen kër.

Yaay Mbill gis ko, mu ñëw laxasu Raki, di jooy.

Direktëer ne leen Raki dafa ko seetsi ndax bëggul sëy, jàng la bëgg.

Bi ñu waxtaanee ba déggoo ak waa ekool bi, ñu delloo Yëkk xalisam.

Raki dootul sëyi, dafay jàngi.

Ca ëllëg sa, Raki solu ba jekk, dellu seen kalaas.

Laaj yi :

Ndax Raki elew bu baax la ?

Ndax Raki bëgg na sëy ak yëkk ?

Raki lal na ay pexe ba rëcc ci sëy bi.

Bu doon yow, looy def ?

Soo doon xelal elew bu war a sëy,
loo koy digal ?

Séyu Léebeer bu ndaw

Ay fan a ngi nii dex gi yëngu ndax werante ci diggante Baay Léebeer ak Yaay Léebeer. Boroom gaal yi ca dëkku nit ñimewuñoo nappi, booba ak leegi mat na weer.

Li indi werante bi diggante Yaay Léebeer ak Baay Léebeer mooy seen doom ju jigeen. Ñey wu ndaw moo ko indil may gu jëkk, Baay Léebeer ni doomam matagul a sëy. Yaay Léebeer ne doomam mat na sëy, dañu koy maye.

Seen werante bi, njël lay tàmbali, yendoo ko ba jant di so.

Doktoor Looy mi dëkk ci guy gi ci wetu dex
gi te di seen dëkkandoo dem seeti leen.

Ba mu àggee mu ngi leen fekk ku nekk mer
ba futt.

Ca saa sa, ñu dakkal werante ba, nuyoo ak
moom, jox ko toogu.

Doktoor Looy xaddamiku, rafetlu seen
dëkkandoo bu yàgg bi.

Bi mu noppee mu ne leen : « Seen werante
wee ma indi fii tey. »

Baay Léebeer ne ko : « Kër gi,
maa fiy kilifa ! »

Doktoor Looy tontu : « Man dey tànkì
dëkkando donj laay dox ! »

Yaay Léebeer ne : « Maa nangu may gu
jëkk, bëgg Baay maye sunu doom
mu lànk ! »

Mu yokk ca : « Amul wenn waajur wu
bëggul sa doom sëy ! »

Doktoor Looy ne ko : « Li ma gën a indi,
sama liggeeyu doktoor bi ci la ! »
Yaay Léebeer ne ko : « Luy yoonu doktoor
ci sëy ? »
Doktoor Looy ni leen : « Dama leen a
bëggoon a gindi donj ! »
Baay Léebeer ne ko : « Ci lan nga nuy
gindi? »
Yaay Léebeer yokk ca : « Jar na koo laaj,
ndax réerunu ba kenn di nu gindi ! »
Doktoor Looy ni leen : « Dama jàppe
Léebeer bu nadw ni sama doom ! »
Baay Léebeer ne ko : « Doktoor dikkal ci
wax ji nga nuy gindee ! »

Doktoor Loy ne leen : « Dugg néegu sëy,
teel na lool ci Léebeer bu ndaw ! »

Yaay Léebeer tàccu, téye ndigg la, wiccax
bopp ba, ne ko : « Doktoor Looy,
bul nu tojal ! »

Mu yokk ca : « Yaa ngi bëgg a weesu
dëkkandoo doktoor !

Doktoor Looy jaaxle ne : « Yaakaaruma ko
ndax jàmmi xale bi rekk laa bëgg ! »

Baay Léebeer ne ko : « Sa xalaat rafet na
Doktoor. »

Yaay Léebeer ne leen : « Mënuleen maa teree jot sama teràngay doom ! »

Noona, Yaay Léebeer tàmbalee jooy.

Baay Léebeer ne : « Doktoor defe naa ne mbir maa ngi bëgg a ëpp i loxo ! »

Doktoor Looy ne : « Jooyloo ko moom mii indiwuma fi, joxe sama xalaat a ma indi !

Baay Léebeer ne ko : « Waxal sa xalaat te dem sa yoon Doktoor !

Doktoor Looy neeti : « Ma ne, Léebeer bu ndaw waragul a dugg ci néegu sëy leegi !

Yaay Léebeer jël kàddu ga ne : « Ndax delloo may gu jëkk goo jot, rafet na ?
Baay Léebeer ne : « Ndax xale bu am fukki at ak ñett dina dugg néegu sëy ? »
Yaay Léebeer tontu regejuwaale :
« Waawaaw, bare na lool ci sunu biir dex gii ! »

Baay Léebeer : « Ñépp a ngi koy def, taxul ma def ko su ma gisee ni baaxul ! »

Doktoor Looy : « Waxtaan dafa ànd ak ku ne di déglu sa moroom. »

Baay Léebeer ne : « Moom mii du déglu, su doon déglu, kon du nangu may gu jëkk gi ! »

Yaay Léebeer tontu : « Delloo sa terànga doom, kenn du ko def ! »

Doktoor Looy jëlaat kàddu ga ni leen :

« Dama leen di ñaan ngeen déglu ma. »

Baay Léebeer ne ko : « Man dey, dinaa la déglu ! »

Yaay Léebeer fénati ne : « Doktoor, maa jëkk a noppi ! »

Doktoor Looy ne leen : « Dugg néegu sëy, ci góor ak jigeen yépp, dafa am waxtu. »

Yaay Léebeer ne : « Waajur yépp a bëgg seen doom dugg néegu sëy ! »

Baay Léebeer tontu : « Li Doktoor wax leer na, dugg néegu sëy, dafa am waxtu ! »

Doktoor Looy ni leen : « Su ngeen ma dégloo dinaa gën a leeral li ma wax. »

Nit, di góor walla jigeen, ay céram dañu war a mat muy soog a dugg néegu sëy.

Yaay Looy ne : « Xale yu tollu ni Léebeer bu ndaw lañu fiy maye sëy, dara nekku ci ! »

Doktoor Looy tontu ne : « Daraa ngi ci kay,
dinaa leen ko leeralal.

Xale bu jigeen bi teel a dugg néegu sëy yu
baree ko mën a dal !

Ci yooyu man nañu cee lim : « Ěmb bu teel,
am doom ñàkk bakkanam ak fistil ! »

Yaay Looy ne : « Feebar fi lanu ko fekk,
fi lanu koy bàyyi ! »

Doktoor Looy ne : « feebar boo mën a
moytu, keen waru koo teg sa bopp ! ».

Baay Léebeer ne ko : « Fistil sax, mooy lan ? »
Doktoor Looy ne ko fistil feebar la buy dal
xale bu jigeen bu teel a dugg ci sëy.
Am na fistil boo xam ni, ñaari yoon yooyu
dañuy xëttaloo nekk benn.
Ku ame fistil mënul a téye sawam.
Su Léebeer bu ndaw duggee ci néegu sëy ci

fukki at ak ñaar, di ngeen ko lor !

Yaay Léebeer ne ko : « Léebeer bu ndaw a
ngi ci fukki at ak ñett ! »

Doktoor Looy tontu ko : « Benn la, ba tey
yaramam matagul ! »

Doktoor Looy ne leen : « Dugg néegu sëy ci
góor ak jigeen yépp dafa am waxtu. »

Fistil lu naqaree faj la te dina am sax fistil
yu ñu dul mën a faj.

Lu weesu loolu, ki am fistil du set mukk.
Nekk ak i nit dina ko jafe lool ndax xet yi
muy àndal.

Lu weesu loolu, xanaa Yaay Léebeer,
danga bëgg sa doom bañ a dem ekool ?

Yaay Léebeer ne patt, di xoole.

Baay Léebeer ne : « Jërējēf, Doktoor Looy,
tey jii, dégg nanu dëgg ! »

Yaay Léebeer tontu ko : « Waxalal sa bopp
te bañ ma cee boole ! »

Baay Léebeer ne ko : « Yow moom, sa
terànga yi, ñoo la gënal wér-gu-yaramu
xale bi ? »

Doktoor Looy ne Yaay Léebeer mu xalaat
bu baax a baax ci li mu bëgg a amal.

Doktoor Looy tàggoo, ne : « Dégg naa
samay doom naan Léebeer bu ndaw ku mën
a jàng la ! »

Bi Doktoor Looy demee, Yaay Léebeer ne :
« Dellu ginnaaw weesu na,
dinga maye xale bi ! »

Baay Léebeer ne ko : « Li fi Doktoor Looy wax lépp sunu njariñ la nun ak Léebeer bu ndaw ! »

Yaay Léebeer yuuxu : « Wóoy man gàcce gii, fu ma koy waxe ? » Bàjjen duggsi ne : « Waaw, li may dégg, nu mu deme ? » Baay Léebeer tontu ko : « Ki la nettali, lu mu la wax ? » Bàjjen ne ko : « Dégg naa danga bëgg a dellu gannaaw ci maye Léebeer bu ndaw. »

Baay Léebeer noppi ba yàgg mu ne : « Xale bi dafay jàng, du dugg ci néegu sëy ! »
Ñaari jigeen ña booloo bëgg Baay Léebeer dellu gannaaw.

Bàjjen ne ko : « Ma ni, sa wax jooju laa bëgg nga teg ko ci suuf ! »

Baay Léebeer : « Sama mag nga wànte lii dafa am lu ma ci xam, loo xamul ! »

Bàjjen : « Maa la mag, xamoo ci lu ma xamul, mayeel xale bi mu sëyi ! »

Baay Léebeer ne ko : « Masumaa weddi say wax wànte bii yoon dafa am loo xamul ! »

Bàjjen xaw a mer ne : « Waay-waay wax ma li ma xamul ! »

Baay Léebeer ne ko : « Xale bu dugg néegu
sëy njàngam dina yàqu, mu am fistil ! »

Bàjjen tontu :

« Luy fistil ci këru àdduna ? »

Baay Léebeer ne ko : « Feebar la boo xam
ne ku mu dal du mën a téye sawam. »

Bàjjen ni ko : « Wóoy sama rakk ji
ku yàq xelam ? »

Yaay Léebeer ne ko : « Du kenn ku dul
Doktoor Looy, leegi la fi jóge ! »

Bàjjen ne ko : « Soo bañee maye xale bi,
dinaa dogoo ak yaw ! »

Baay Léebeer noppi ba yàgg mu ne :
« Su fekke noonu nga ko gise,
kon dinanu dogoo ! »

Bàjjen di jooy, Yaay Léebeer moom itam di
jooy, ñu jóg, ànd génn.

Baay Léebeer des fa, toog ba yàgg
telefonam sone, mu jël, muy rakkam.

Bàjjen a ñëw leegi ak i jooyam nettali ma li
xew wànte yow laa àndal !

Baay Léebeer ne ko : « Jaajëf, man duma
dellu gannaaw benn yoon ! »

Rakk ji : « Dama lay digal ngay teg bët foo
tollu ci Léebeer bu ndaw ! »

Baay Léebeer, jarbaat bi nekk wàllaa dex,
moo ko woo telefon.

Jarbaat : « Nijaay, dégg naa li nga bëgg a
def lépp ! »

Baay Léebeer : « Ku la ko wax ? »

Jarbaat : « Sama umpaañ moo ma woo ne
ma sa nijaay àndul ci sëy bi. »

Baay Léebeer :

« Sa umpaañ wax na dëgg ! »

Jarbaat : « Bëggewuma ko woon noonu
wànte ku dem noonu moo gën. »

Baay Léebeer bëgg leegi xelum Yaay

Léebeer déllusi mu door waxtaan.

Yaay Léebeer ne ko : « Joxe sa kàddu ba noppi, génn ca dafa metti ! »

Baay Léebeer ne ko : « Danu war di waxtaan ba déggoo bala nuy joxe sunu kàddu ! »

Ay at wáy, Léebeer bu ndaw jàng na ba dem ba nekk doktoor, waakëram yépp ak Doktoor Looy bég !

Waajur yi nañuy seet njariñu xale yi te sàmm leen rawatina ñu jigeen ñi.

Nañuy jàppale xale yu jigeen yi ñu jàng, màgg ba mën a tabax seen ëllëg.

Laaj yi :

- 1.Lan moo waral Doktoor Looy ñëw seetsi Baay Léebeer ak Yaay Léebeer ?
- 2.Nan la doomu Baay Léebeer ak Yaay Léebeer tudd ?
- 3.Kan mooy jàppale jarbaatu Baay Léebeer ci sëy bi waroon a am ?
- 4.Lu ngeen xalaat ci waajur yuy maye sëy seen doom yu tuuti ?

Séy bu teel

Maryaama juroom-ñeenti at la am.
Elew la bu ràññeeku ci njàng.
Dafay góor-góorlu saa su ne,
sawar lool ci njàngam.
Moo tax mooy raw ci kalaasam.
Waaye lu tollu ci ayu-bés a ngi nii ñëwul,
xale yi ne dafa feebar.

Bi toog bi yàggee, madamam ànd ak ay
moroomu elewam, dem seeti ko këram.

Bi ñuy dem, yóbbaaale nañu tuuti sarica yu
xale yi dajale.

Ñu egisi ci kër gi, fekk ko mu toog ci wetu
yaayam, di aña.

Bi leen yaay ji gisee, mu mel ni ku tiit.

Mu jaaxle ne leen : « Mbaa jàmm, lu xew ? »

Jàngalekat bi ne ko : « Jàmm rekk waaye
man kat dama jaaxle ! »

Ñaari ayu-bés jàll na, ba ñu dugg ci ñetteel
bi te Maryaama jàngisiwul.

Ma laaj ko xale yi, ñu ne dafa feebar.

Moo tax, tey, ñu ñëw fii di ko seetsi.

Waaye ni ma ko gise de, dafa mel ni tane
na, dara jotatu ko.

Yaayam ne patt, waxul dara diir
bu yàgg tuuti.

Nees tuut, mu jóg, woo jàngalekat bi
ci biir néegam.

Mu bàyyi Maryaama ci biti, muy waxtaan
ak ay moroomam.

Bi ñu duggee ci néegam, mu nekk néeg bu
xaw a fooyooy.

Pajaas lañu teg ci suuf, lal ci darab
bu xaw a furi.

Ci ginnaaw lal bi, ñaari waxande yu tëju
lañu fa teg.

Ci kow am tuuti yére.

Boo duggee, ca càmmooñ, ndaa lu rafet mu nga fa.

Ñu muur ko, teg ci kawam pot bu set wecc.

Basañu ñax lañu lal ci suuf.

Bi ñu duggusee ci néeg bi, ñu toog ci suuf di nuyoonte, di jàmmasante.

Yaayu Maryaama tanq ndox ci ndaa li, ñëw sukk, jox jàngalekat bi.

Bi mu naanee ba noppi, mu delloo ko pot

bi.

Mu jóg delloo pot bi ci ndaa li,
ñëw nag toog ci wetam.

Jàngalekat bi laajaat ko : « Waaw, lu tax
Maryaama jàngisiwul booba ba tey ? »

Yaay ji mel nai ku am ñaari xel,
muy sikk-sàkka.

Jàngalekat bi ne ko : « Waxal rekk, bul
ragal, ñun ñaar ñépp ay jigeen lañu. »

Yaay ji nag door a ñemee wax.

Mu ne ko Maryaama daal, dafa feebaroon
booba ta tey.

Leegi sax tane na bu baax.

Bi mu tanee, la waroon a jàngisiwaat.

Ci diggante bi, benn jarbaatu pàppaam,
moo fi ñëwoon, di seetsi nijaayam.

Mu gis ko rekk, ni dafa ko bëgg ; moom nag
bitigu mbagg la ca Dakaar.

Sàllaaw may na ko sax ñaari junni.

Ñu ne na fa jaare toog, ndegam dañu ko

war a maye mu sëyi rekk.

Baayam ne na bàyyi jàng, ñu jàngal ko
liggeeyu kër ; moo tax jàngiseetul.

Jàngelekat ba laajaat ko : « Waaw lu tax
ngeen bëgg ko maye mu sëyi ?

Teelul ci moom ?

Yaay ji ne : « Teel na daal, waaye mooy
taaw bu jigeen.

Sunu nekkina ci dëkk bi dafa metti lool te
pàppaam liggeeyatul.

Man mii di yaayaam, damay fortaatu rekk.
Su ma amee tuuti, jënd, dem jaay ci
luuma yi.
Su nu ko mayee, boroom këram nee na
dafa koy bàyyi fii ndax xale la.
Dina ko yónnee dund weer wu nekk.
Su booba, sunu jafe-jafe dina wàññee ku bu
baax.

Jàngalekat bi déglu ko ba mu noppi.
Mu ne : « Li nga wax lépp dëgg la.
Waaye tey dinaa la nettali loo xam ne
masuloo ko yaakaar ci man.
Man mii, bi ma nekkee xale, tollu ci atu
Maryaama, laa naroon a sëy.
Sama yaay woo ma bés ne sama pàppa
dafa may maye.
Moo tax li nga may nettali, maa ngi mel ni
ku koy dundaat.

Dama nekkoon xale, mën jàng lool,
ràññeeku lool ci ekool.

Waaye samay waajur nekk ci ay jafe-jafe
yu metti, yu tar.

Ma nekk taaw man itam, sama yaay jaboot
lool, kaar.

Bala may xëy di jàngi, dinaa dimbale sama
yaay, bale, raxas, rooti ca teen ba.

Yenn saa yi sax, ma fóotal samay rakk bala
may dem.

Waaye njàng mi dafa ma nexoon.

Su ma paree, damay daw dem ekool bañ
a tårde.

Ndax sunu muse dafa ma bēggoon.

Dafa xamoon sama nekkín ci kër gi.

Bés, ma wàcc rekk, fekk genn góor ca kër
ga, mu ànd ak jenn jigeen.

Ñu nuyoole nu, ni ma kii sa
doomu bàjjan la.

Bi ma ko nuyoo daal, mu xaw ma jaaxal,
ndax xamuma woon sama bàjjan boobu.

Sama xel xaw a ñaaw.

Ma naan ci sama xel waaw sama doomu
bàjjan lu muy wutsi fii.

Bi nu ańee ba noppi, sama pàppa, sama
yaay ak sama bàjjan dugg di waxtaan.

Waxtaan wi nag, kenn déggu ko, dara
sennu ci.

Ñu ne ma naa leen àttaayaal.

Fi ma toog di àttaaya, sama doomu bàjjan
bi ñëw, ni dafay waxtaan ak man.

Man nag nanguwuma waxtaan wa.

Bi ngoon jotee, ñu tàggoo, daldi ñibbi.

Sama pàppa ak sama yaay daldi may woo
ca néeg ba.

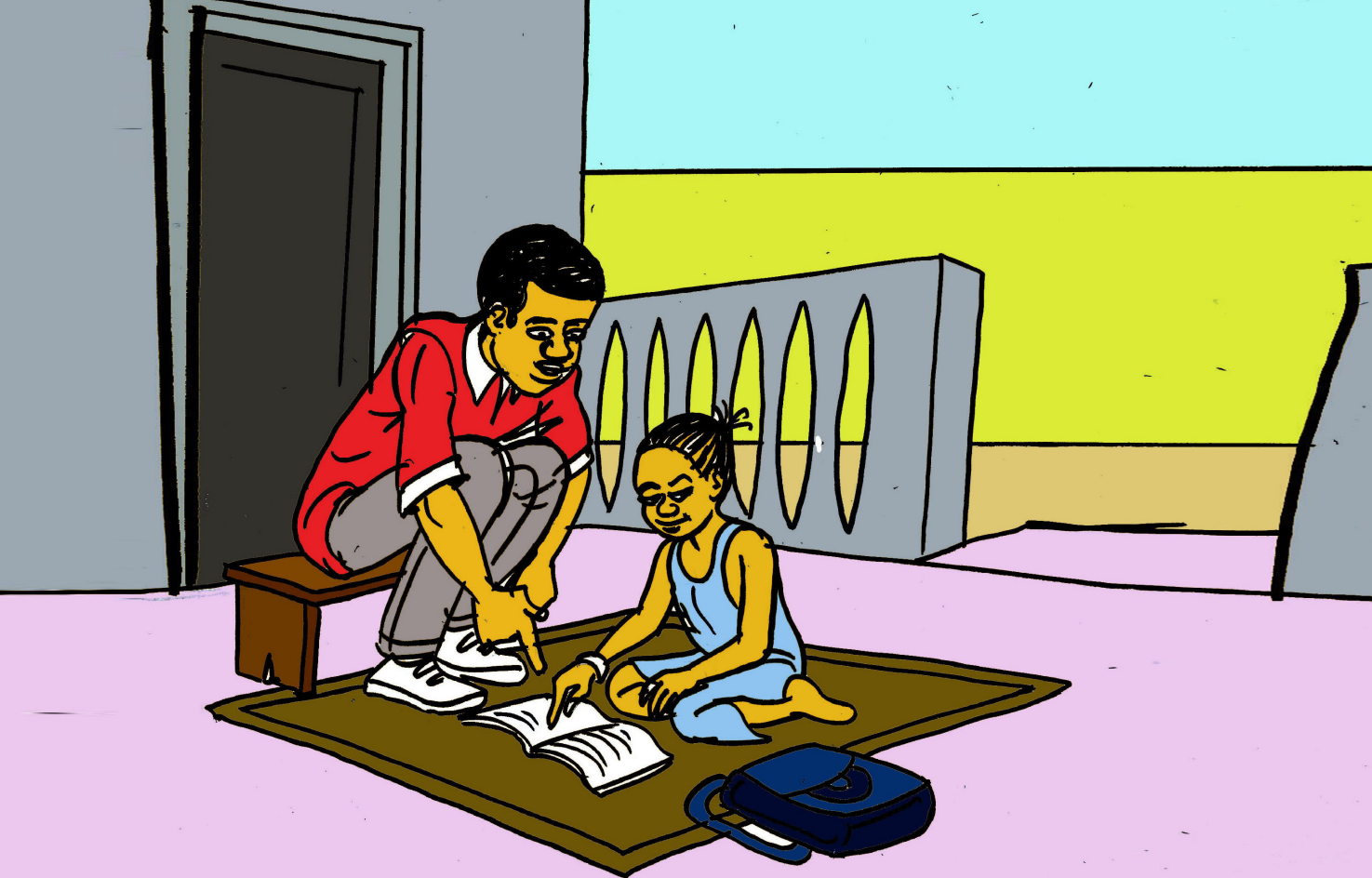
Ñu nettali ma li ñu waxtaane lépp.

Ci tënk daal, ñu ne ma dañu may may sama
doomu bàjjan.

Ma bañ, di jooy, di jooy ba sonn, sama yaay yërëm ma lool. Dem naa bay xalaat génn dëkk bi, daw dem. Ay bés di romb, lekkatuma, ma jeex tàkk. Ma am lool lu ma metti, sama yaakaar yépp naaw. Maa ngi defoon sama xel ci jàng bu baax, su ma mäggee am liggeey bu baax. Ma mën a génne samay waajur ci ñàkk. Waaye bés boobu, sama yaakaar yépp a tas.

Benn bés, sama yaay woo ma, ñuy
waxtaan. Mu xamal ma ne, sama doomu
bàjjan bi may bëgg, leegi mu noppi jàng.
Bu ma takkee, dina ma jàppale. Waaye
man daal, baatu takk laa doon bañ a dégg.
Ku ma ko wax, sama xol diis,
ma bëgg a jooy.

Ñu toog ay fan, sama doomu bàjjan
bi ñëwaat.

Bii yoon nag, àndul ak yaayam.

Mu xamal ma ne moom jàng na te du ma
yàqal sama jàng. »

Mu ne ma : « Sama yaay bëgg-bëggam
mooy ma takk jabar leegi. »

Ndax waajur wu nekk dafa bëgg a gis
sëtam balay màggat. Man nag, xam naa ne
yow mii xale nga, ci jàng nga tollu.

Naam dinaa la takk, waaye dinaa la
jàppale, ba nga tekki.

Su boobaa, dinaa xam ne man sama jaan
wàcc na. »

Jàngalekat bi dolli ci ne : « Gis nga ma nii,
tey maa ngi nii di liggeey. »

Ki ma am dafa jàng, xam soloy njàng.

Moo tax mu bàyyi ma, ma eggale
sama njàng .

Ndax ki ngeen bëgg a may Maryaama,
dina nangu li sama boroom
kër nangu woon ?

Yaakaaruma ko de, ndax kii ngeen koy
may, jàngul.

Mag na Maryaama lool te amul liggeey bu
wóor, dafay fortaatu rekk.

Maryaama nag xale bu yeewu la te am na xel.
Yow yaa jur sa doom, waaye li ma lay digal
mooy nga def ndànk.

Bàyyi ko mu eggale njàngam ba ca kanam,
doo ko mas a réccu. »

Bi jàngalekat bi delloo, Yaay Mbeen xam ne dëgg gu wér la ko wax.

Mu nettali boroom këram li ko Madam Kura wax lépp ci mbirum Maryaama.

Pàppay Maryaama xam ne li Madam Kura wax dëgg la.

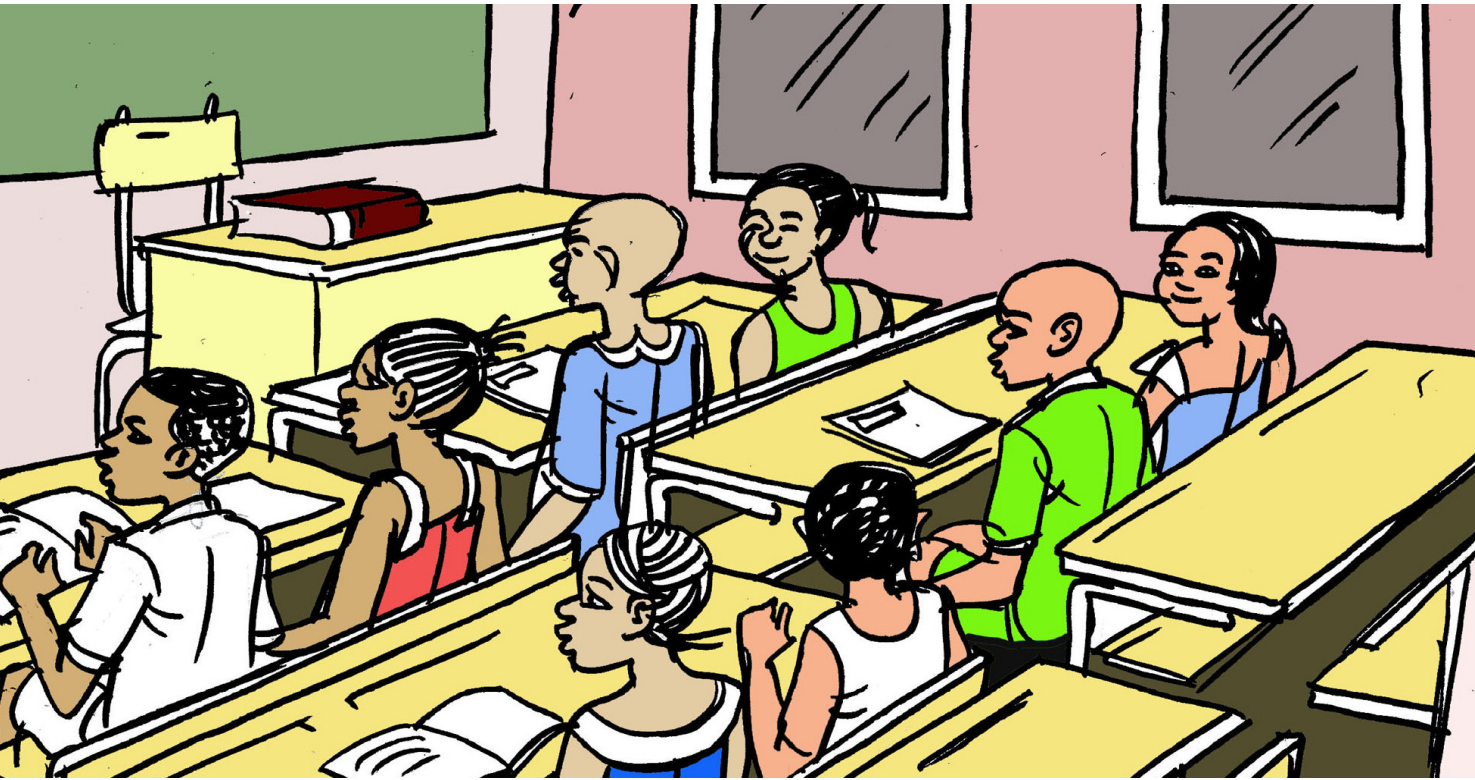
Warul yàq ëllëgu doomam ndax xalisu tey.

Mu ne mayeetul doomam, dafa koy bàyyi mu jàngi ndax mu tekki ëllëg.

Laaj yi :

- 1.Lu tax Maryaama ñëwatul jàngisi.
- 2.Kan moo ko ma y xalis ?
- 3.Jarbaatu pàppay Maryaama lan la ci Maryaama ?
- 4.Loo xalaat ci sëy bu teel.

Xaritoo ekoolu Daaru ak bu Medina

Ekoolu Daaru dafa xaritoo ak ekoolu Medina bi nekk ca Maatam.

Ñoom nag dañuy bindante ay bataaxal, di yónneente ay nataal ak ay neexal.

Direktirisu ekool bi gis ni xale yi dañuy bindante ay leetar yu neex, yu am solo.

Waaye duñu ko denc.

Mu ne leen léegi nag dañuy defar benn téere.

Ñu tudde ko « Dëgëral xaritoo diggante ekoolu Daaru ak ekoolu Medina. »

Mu ne léegi, kalaas bu nekk ci ndimbalu
jàngalekatam, dafay defar benn bataaxal.
Mu wax lan moo ko gën a neex ci ekool bi.
Kalaas bi gën a ndaw bind ne :
« Nun sunu kalaas moo dàq ci ekool bi.
Dafa yaatu te leer, miir yi dañu ko pentur
bu mboq.
Àlluwa ju mag ji dafa am melo wu wert,
ci kawam ñu taf ci ay araf ak ay lim.
Ci ndeyjoor bi, mu am ay nataalu mala,
ci càmmooñ am ay rabi àll.

Ci ginnaaw kalaas bi, am na benn
armuwaar.

Ci biir, ñu denc fa ay foyukaayu togg, ak ay
foyukaayu faj, ak ay téere.

Sunu madam, buy jàngale xam-xamu làkk,
dafay génne yi mu soxla.

Sunu kalaas dafa set te féex.

Su nu xëyee, bala nuy dugg, danuy ànd ak
sunu madam, bale ko mu set.

Nu daldi tonni mbalit mi, dugal ko ci

defukaayu mbalit bi, dem tuuri ko.
Nu raxas sunu loxo, duy siwo bi nuy fompe
tablo bi, dugal ci fompukaay bi.
Bu juroomi waxtu jotee, kolos bi sone,
njàng mi tàmbali.
Ñépp toog, madam bi duggusi, ñu jóg,
daldi koy nuyu.
Mu fey nu, laaj nu nu nu def, saytu ñi
ñëwul ak ñi yéex a ñëw.
Njàng mi door nag,
tey mbirum faj lanuy jàng.
Madam bi génne na yi ñuy faje, pikiir yi,
alkol yi, wëtteen wi ak ay garab.

Nu yàkkamti, ku nekk bëgg a faj.
Bi nu noppee, nu jàng xayma, nu génne
sunuy bantu xat ak sunuy xor.
Ku nekk di liggeey, ànd ci ak cawarte.
Su nu sonnee, danuy woy ak sunu madam,
bala nuy duggaat ci meneen
njàng mu bees.
Sunu kalaas dafa neex, kenn du daw, ñépp
a di yàkkamtee jàngsi.

Waa ñaareelu kalaas ñoom, ci seen muse
lañu bind :

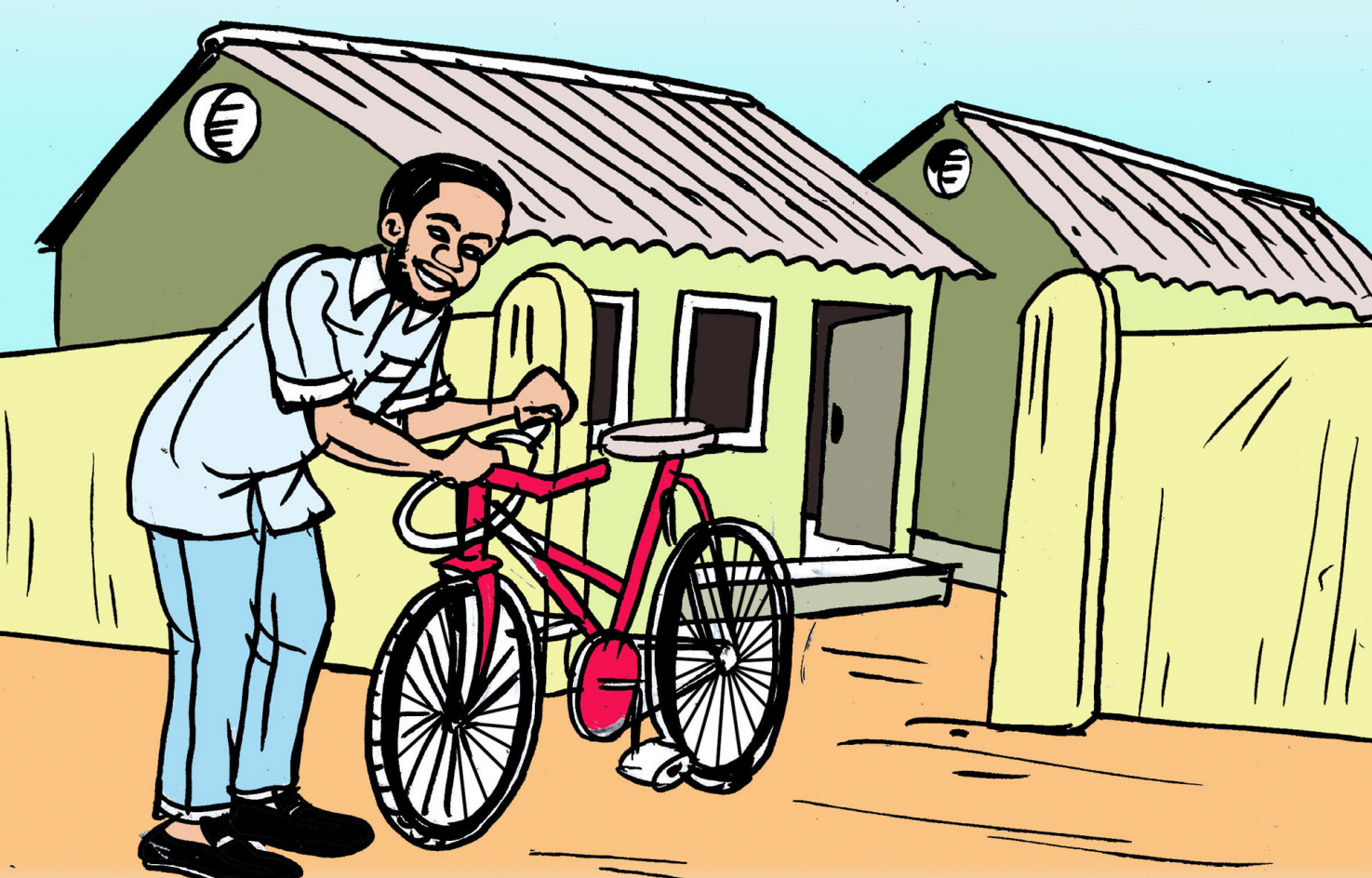
« Sunu muse mu ngi tudd muse Jóob,
moom dafa gàtt, ñuul, rafet,
ba noppi baax.

Am na sikkim bu gudd, ñu koy jaawaale
yenn saa yi ak ustaas.

Foo ko fekk rekk mu ngi muuñ, xale yépp
bëgg mu jàngal leen.

Dafay sol ay tubey ak simis yu rafet ;
àjjuma mu sol yére wolof.

Am na welo bu rafet, bu xonq.

Bu egsee dafa koy ceene ci buntu ekool bi,
bañ ku ko sàcc.

Loolu mooy wone ni Muse Jaw ñëw na.

Moom du dóore te gaawul mer.

Buy jàngale ñépp a koy déglu ndax
njàngaleem dafa neex.

Bu nuy jàngal ci làkku réew mi, dafay leer
nàññ ci nun.

Bu jëlee làkku tubaab itam, dafay leer
nànn, yomb ci nun.

Dolli ci,foo ko fekk mu ngi yedd xale yi,
naan leen na ngeen jàmbaare bu baax ci
seen njàng.

Su ëllëgee, ngeen am njariñ ci seen bopp ak
ci seen i waajur.

Yenn saa yi, mu am ay xale yuy daw jàng,
walla yu sawarul ci njàng mi.

Su boobaa, dafa koy jaral mu dem gisi
waajuram seen kër, xool lu waral loolu.

Moo tax sunu waajur yépp a ko bëgg ;
dañu ko jox cër. »

Sunu waa kalaas yi dañuy wax ne su ñu
màggee dañoo bëgg a mel ni sunu muse.

Waa kalaasu ñetteel bi ñoom,
bataaxal bii lañu bind « Yeen sunuy xarit,
ñoo ngi am mbégte lool ci bind leen bii
bataaxal. Jot nañu seen bataaxal bi ngeen
ñuy nettali seen toolu ekool. »

Nun tamit def nanu tool ci sunu ginnaaw
kalaas, ci ndibmalu Direktiris bi.

Ànd nanu ak sunu madam, defar tool bu
yem te rafet.

Ji nanu fi salaata, persi, naanaa ak bisaab.
Kalaas bi dañu ko séddale ay pàcc,

jaxase ay góor ak ay jigeen.
Bu ngoonee, bu nu jàngee ba wàcc,
pàcc bi moome mooy dem roose.
Mooy dindi ñax yu bon yi,
defaraat palan yi.
Am nanu ay rosuwaal, ay peel ak ay rato.
Tool baa ngi rafet, wert.

Yenn saa yi, yeneen muse yi dañu fay indi
seen i elew.

Dañu leen fay jàngal,
bu nuy def yenn lesɔŋ yi.

Leegi nag, toppatoo nanu tool
bi ba mu màgg.

Madam ak muse ak yeneen ekool yi,
ku bëgg dara, dangay ñëw, ñu jaay la.
Faatu ak Lamin ñooy dajale xalis bi.

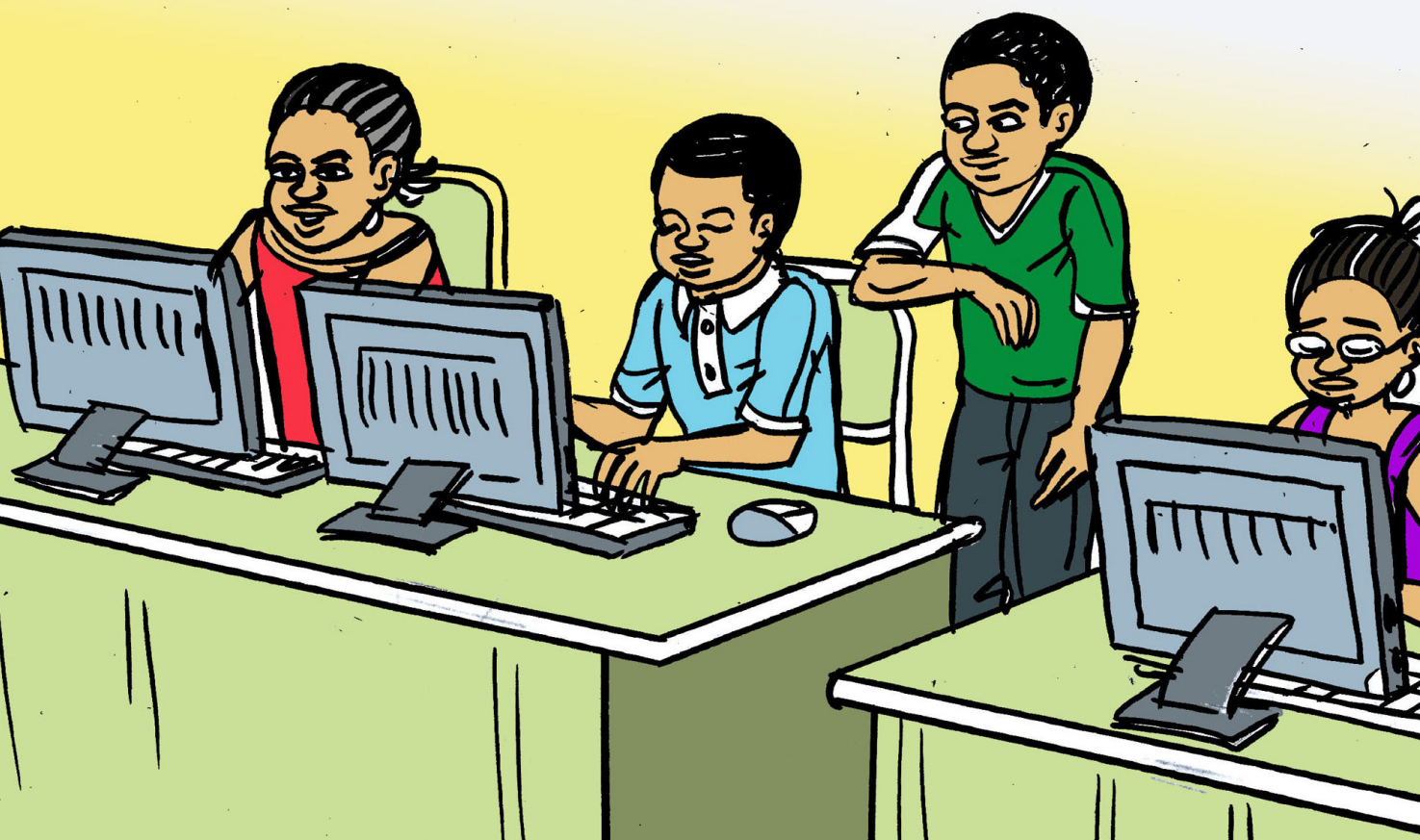
Tool bi tax na ba sunu ginnaaw kalaas bi
dafa set wecc leegi.

Te bu yàgg ba, tuurukaayu mbalit la woon.

Yaakaar nanu ne sunu bataaxal bi dina
leen fekk ci jàmm.

Nu ngiy nuyu ñépp,

Nu ngi yàkkamti, di xaar seen tontu. »

Waa ñetteelu kalaasu bi dañu bind ci seen
saal eeformatig bi nekk ci ekool bi.

Béreb bi am na lu tollu ci ñaar-fukki masin
ak ñett.

Gornamanj bi dafa defoon ab porose bu
tuddoon sene kilig.

Mu tannooy ay ekool, may leen ay saal yu
ñu dugal ay ordinaatëer.

Ordinaatëer yépp a ànd ak jamono, bu ci
dàq sa moroom nga ni bii la.

Ay masinu ekaraŋ palaa lañu, bu ci ne ànd
na ak ay jumbukaay.

Ñu lëkkale leen ak enternet bi, masin bu
nekk dafa am palaasu boppam.

Am na itam siis bu nooy bu ñu teg ci
wetam.

Boo ci toogee, dangay jàpp neex te saal bi
itam dafa rafet, féex.

Ay palanteer yu yaa fa nekk ak ay
wàntilaatëer ca kow.

Muse Njaay mooy toppatoo saal bi ak
masin yi.

Dafay jàngale itam eeformatig, mu am
benn waxambaane bu koy jàppale.

Kalaas yi dañuy ay-ayloo ngir dem mu
jàngal leen ci masin yi.

Kalaas bu nekk am nga ñaari waxtu ci ayu-
bés bu nekk.

Muse Njaay dafay séddale kalaas bi ci
ñaari pàcc, bu ne mu jox ko lu muy def.

Yenn saa yi, jàngalekat yi dañuy soxla xale
yi gis ak bët li ñuy jàngale.

Su boobaa, dañuy yóbbu seen i ndongo ci
biir saalu eeformatig ba.

Ñu ubbi enternet bi, xool li mu leen
bëgg a won.

Loolu dafa am solo lool ci nun te dafa nuy
gën a sawarloo.

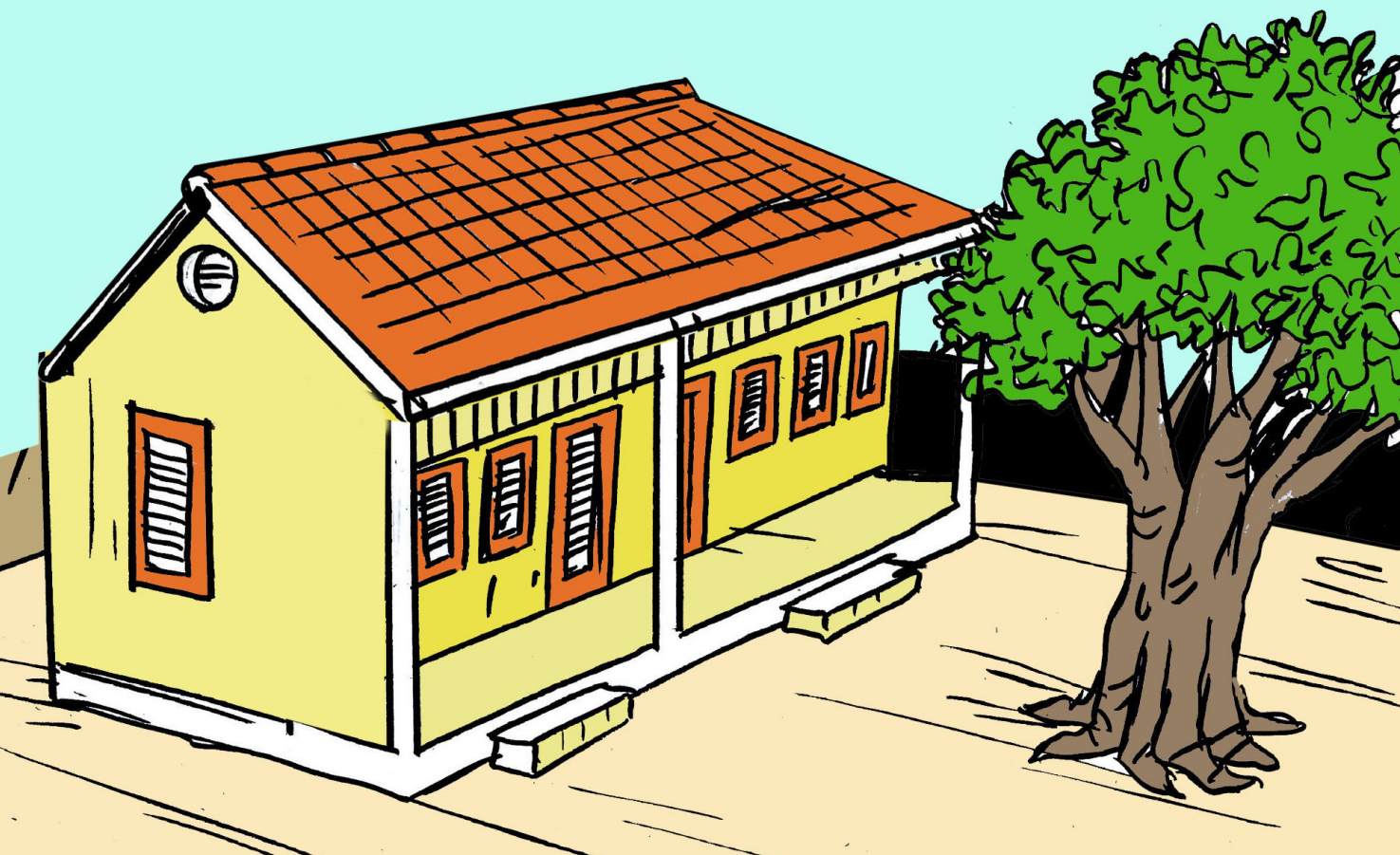
Xarala yu bees yi dañu gën a yaatu.

Duggsi nañu bu baax ci biir ekool yi.

Soppi nañu lool itam doxalinu njàng mi.

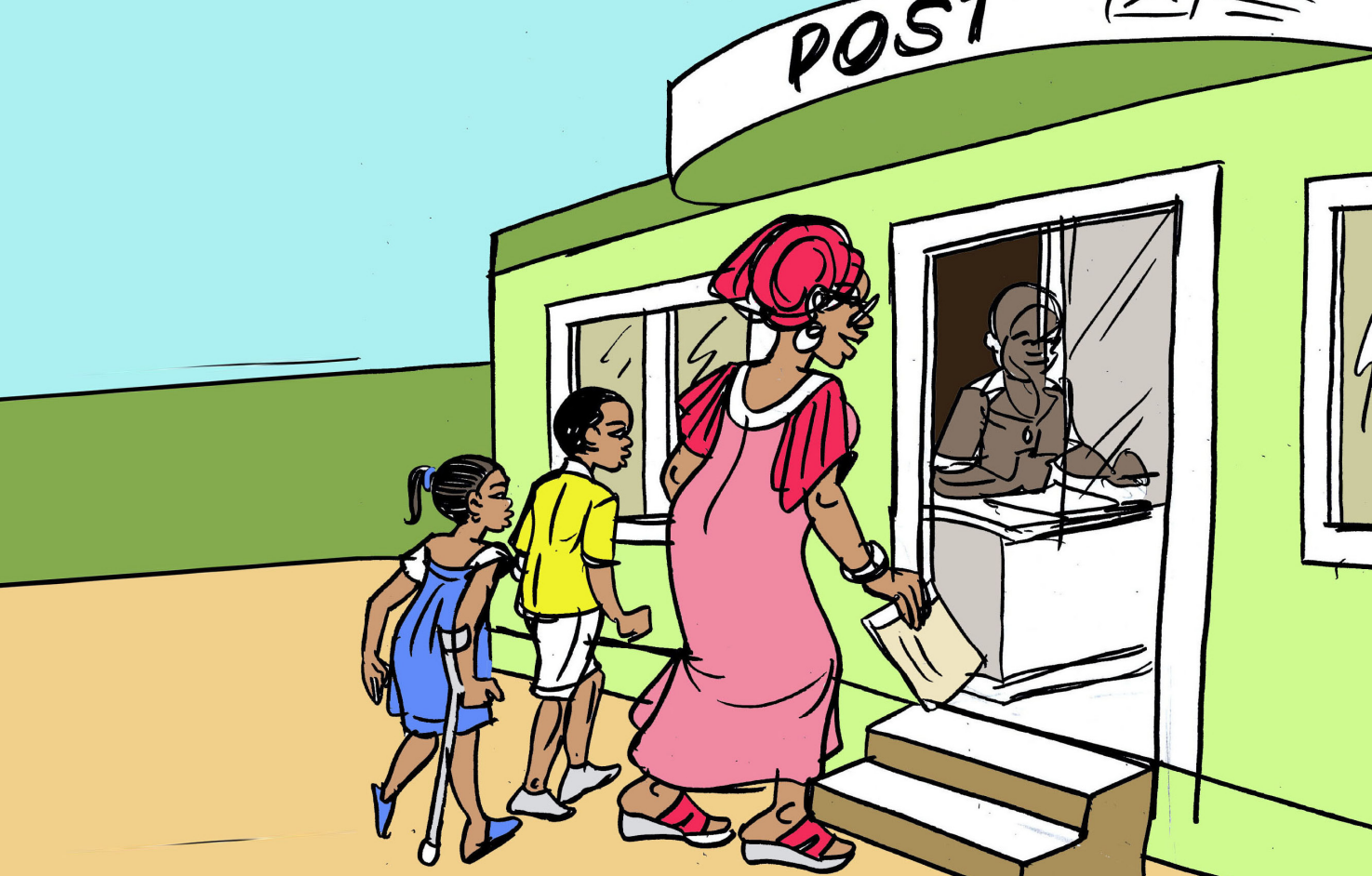
Tax na leegi, jàngalekat ak ndongo yépp
dañu soxlo béreb yu mel nii.

Mooy tax ñu mën a ànd ak jamono ji.

Waa juroomeelu kalaas bi ñoom, dañu bind
ne : « Sunu ekool, ekool bu yàgg la.
Ci atum 1950 lañu ko tabax, laata
Senegaal di moom boppam.
Ay kilifa yu bare, yu nekk ci réew mi ak ci
bitim réew, jaar nañu fi.
Ñetti kalaas rekk la amoon ca njalbéenam
te ay jigeen rekk ñoo fa daan jàngé.
Ekool bi di màgg ba leegi am na fukki
kalaas ak benn.

Ay góor ak ay jigeen ñépp a fiy jànge. »
Kalaas bu mujj bi moom, bu juroom benneel
bi, mooy kalaasu mag ñi.
Bind nañu ci dundinu ekool bi, koperatiiw
bi ak xew-xew bi ekool biy def :
« Desàmbar bu nekk, bu ñu jëlee feetu
nowel, ekool bi dafay def set-setal.
Ci feetu pag yi, ñu def kermees.
Dinañu def itam yeneen xumb-xumb naka
simb gaynde walla luxus.

Bu ñu demee nag ba weeru Mee,
ñu ànd ak yeneen ekool yi ci réew mi yépp.
Ñu bokk ci ayu-bés bi ñu jagleel ekool yu
ndaw yi.

Dafay ànd ak wenn waxtaan wu sunu kilifa
yi di joxe maanaa mi.

Ayu-bés boobu dina am itam ay jonante
xam-xam ci diggante kalaas yi.

Dina am it ay jonante po naka futbol
ak làmb.

Dinanu fa nas itam set-setal ak kermees,
tëje ko ay wone cosaan ak aada. »

Direktiris bi jàng bataaxal yépp.
Mu dajale yépp, def ko benn téere,
daldi bind ci suuf.
« Yéen elewu Medina ak elewu Daaru,
yaakaar nanu ne dingeen bég
ci sunu téere bi.
Dingeen gën a xam itam
sunu dundinu ekool.
Ñoo ngiy ñaan ngeen jot ko ci jàmm. »

Laaj yi :

1. Ban kalaas a gën a neex ci ekool bi ?
2. Ñaata masin la saalu eeformatig bi am ?
3. Saalu eeformatig bi dafa lëndëm
walla dafa leer ? Lu koy firndeel ?
4. Loo xalaat ci waa ekoolu Daaru ?

Surnaalu ekool

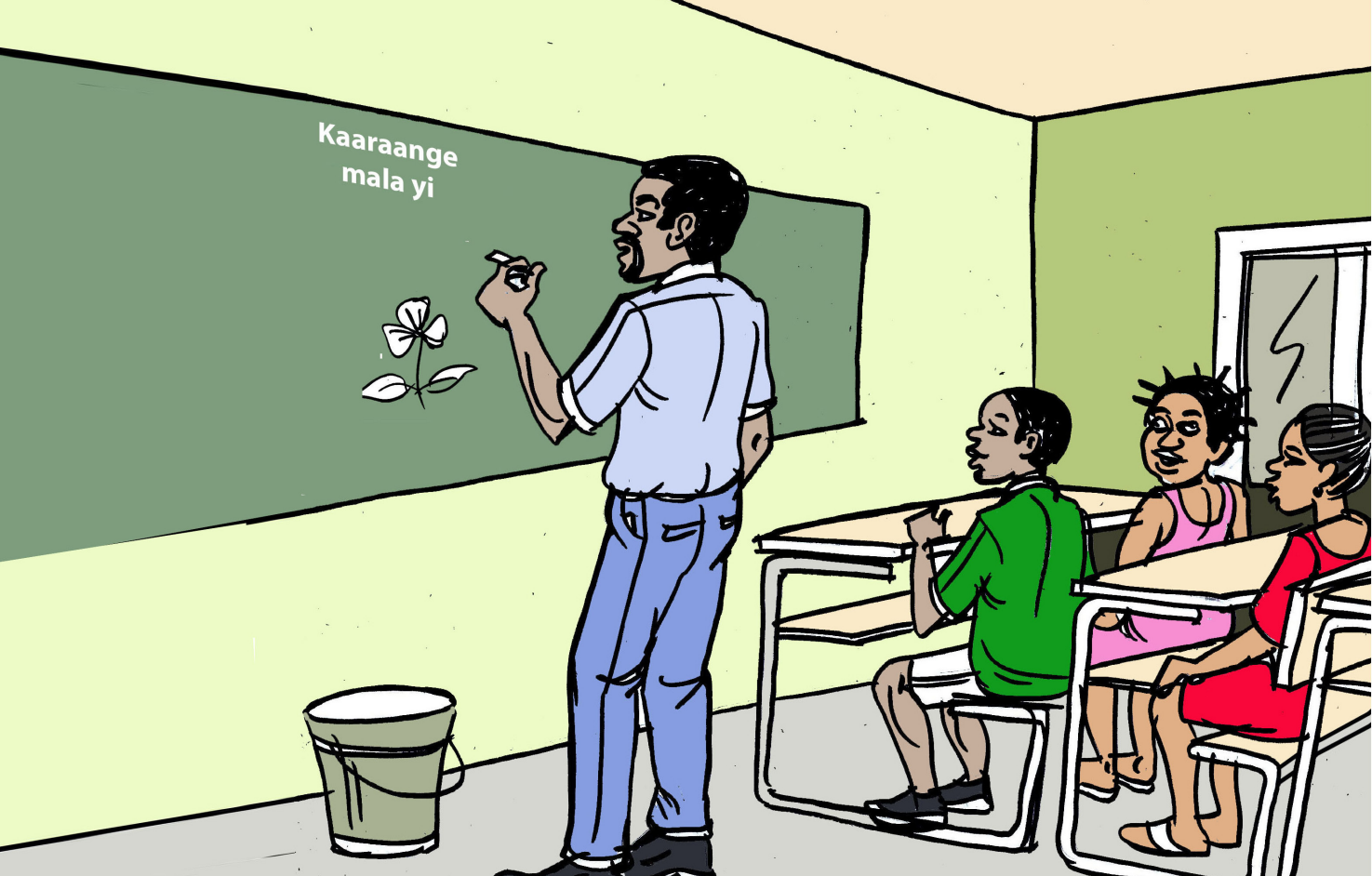

Elew yi sawar nañu sos surnaalu ekool.
Dina tax ñuy gëstu ci eefomatig ak ci
enternet.

Xam-xamu xarala yu bees yi du
leen ump mukk.

Dina tax ñu mën a jokkoo ak àddina sépp.
Bindante ak yeneen ekool ak yeneen réew
dina leen yomb.

Bind dafa ànd ak gëstu foo tollu.
Dinga ci jàng xeetu bind yu bare.
Dinga mën a tàggat sa bopp ci mbindin wi.
Nettali xew-xew dina la yomb.
Dinga ci xam lu bare loo xamul woon.
Boo ci yàggee tuuti, dinga mën a bind,
doon bindkat.

Buntu méccem surnaalist dina ubbeeku.
Dina tax ngay xalaat, di laajte,
di dégluwante, di waxtaan.
Di déglu xalaatu keneen, bu nu la yayee
nga nangu.
Dina tax ba nga mën a dund ak nit ku nekk.
Nangu xalaatu keneen te doo ci mer,
doo ci xul.

Ca ndoorte la, la leen seen muse woo,
nu waxtaan ci fànn yii :

- Ràññee bu baax ñan ñooy jàng mbind mi.
- Tàggat la ci fànni bind yu bare.

Lépp luy xew-xew, am na nu ñu koy binde.
Dinga mën a ràññe surnaalu xeltu ak buy
wax ci caada.

Téere nettali, woy walla kilib yu génn,
nga waxtaan ci.

Nanu waxtaan ba jàpp nan la
surnaal biy tudd.

Ci lan la war a wax ?

Nan lanu koy màndargaale?

Ñaata surnaal lañu war a génne ?

Ñaata xët la war a am ?

Ndax dafay génn bés bu nekk, ayu-bés
walla weer ba weer.

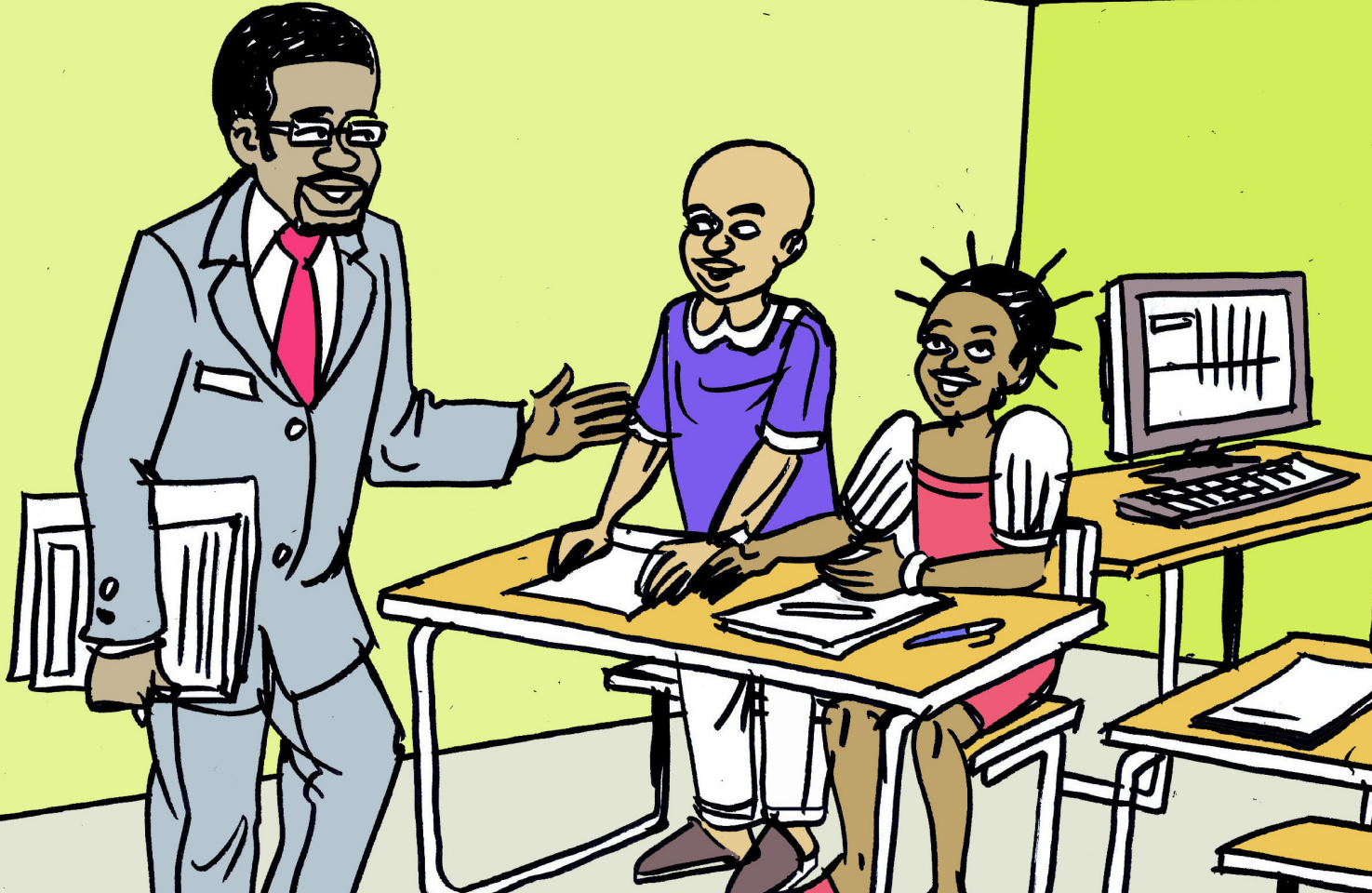
Laaj yi ñuy xaar ñooy lan la ku nekk
ci nun war a def ?

Ana mbooloo muy mbind xew-xewu
ekool bi ak dëkk bi ?

Ana kuy jiite mbooloo mi ?

Kuy toppatoo lépp lu jëm
ci po yi ak nataal yi ?

Kuy def tēgginu xēt wi ak kuy
topp defarin wi ?

Muse Raabix, doon surnaalis bu mag,
ñëwoon na fekkesi waxtaan wi.
Wone na mbégteem ci ndaje mi,
gërëm leen.
Jàpp na ne lii, war na law ci ekool yépp.
Mu ne, ñépp a soxla sos surnaal
ci seen ekool.
Mën na nekk ci kayit walla ci dalub web.

Mu ne, laata ngeen di bind, dangeen war a
tontu ci laaj yii :

Ci lan ngeen war a wax ?

Bu fekke ci nit la, nit kooku kan la ?

Bu dee xew-xew la, ban la ?

Kaã la jëf ji am ?

Fu mu amee ak ndax sore na am déet ?

Bunu fàttee jottali kàddu mala yi,
ay dëkkandoo lañu.

Nanu leen bàyyi ñu wax seen tawat ci
doxalinu nit ñi.

Nañu wax nu ñu gisee seen diggante
ak nit ñi.

Bu fekkee lu rafet la, nu dolli jëflante bi.

Bu fekkee lu ñaaw la, nu bàyyi ko.

Fas ne, gis ngeen ni nu boroom sareet yi di
toroxale ; karwaas yi metti nañu.

Fipp-fipp ju dul jeex, sunu yaram yi di
metti, du dëgg du yoon.

Sëf bu diis nu gàddu, tegle méebël,
suuf, simonj walla móol.

Amul guddi, amul bëccëg, liggeey bu bare
lañu nuy sëf.

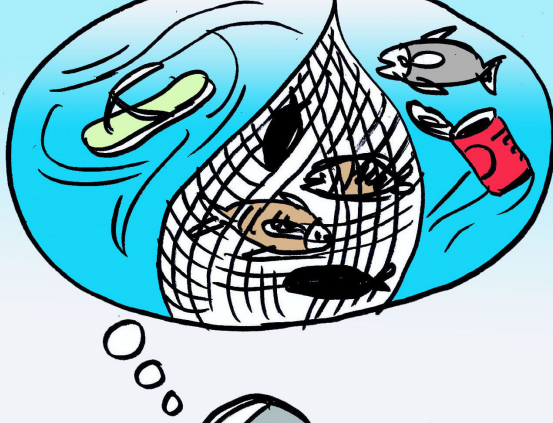
Lekk gu néew lañu nuy jox,
moo tax ñu ràgg lool.

Ku ci feebar, dangaa dog, amatoo njariñ.

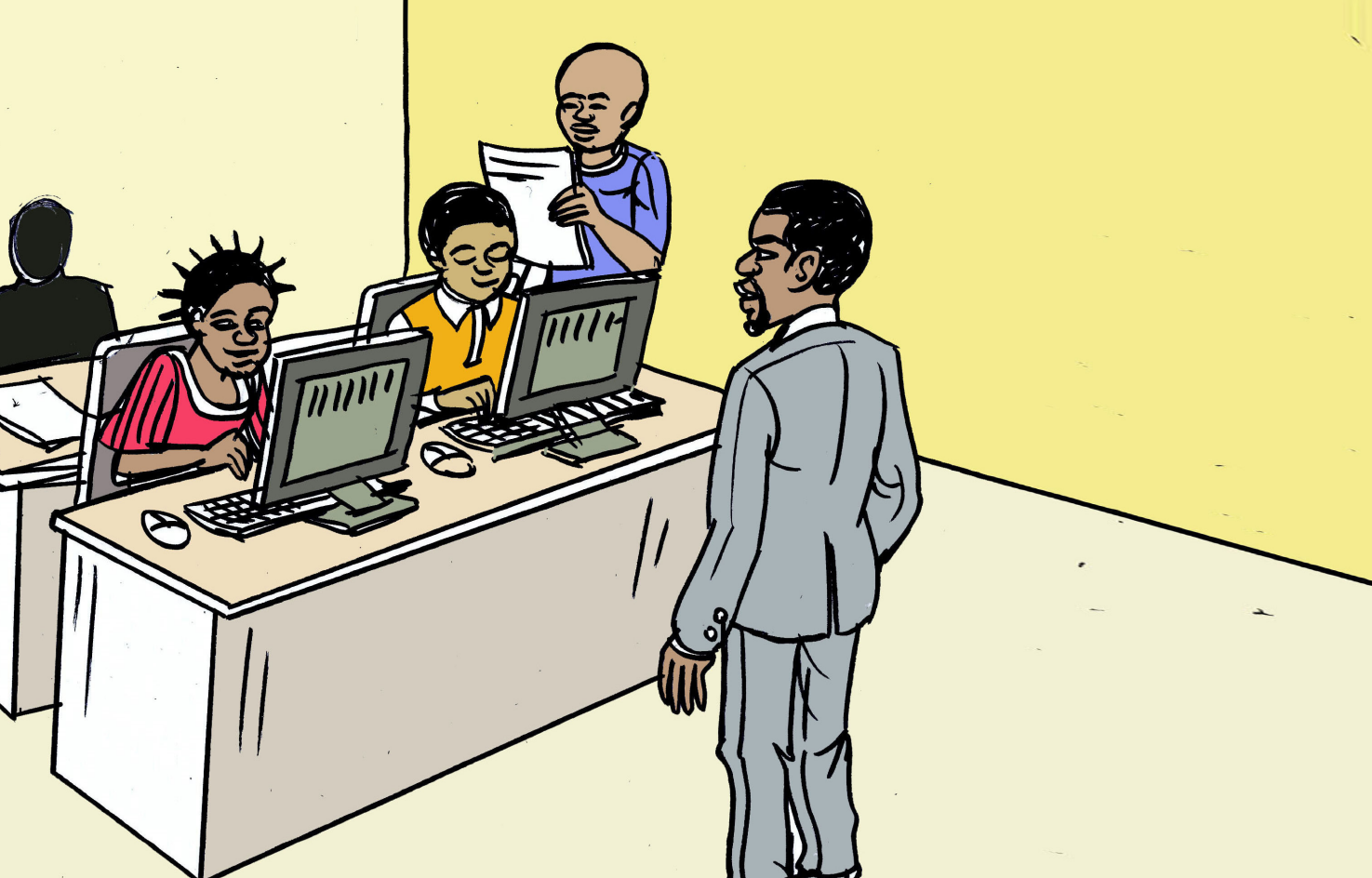
Xaj ne leegi ci mbedd mi lanuy fanaan.
Xale bu nu romb, for xeer, sànni nu ko.
Xiif a nuy jàpp ba nuy tuur mbalit di
for lu nuy lekk.
Ku ciy saaga, walla di wax lu ñaaw,
jiital sunu tur.
Xanaa leegi bokkatu nu ak nit ñi dëkkuwaay.

Pitax ne, ci kaaf gu tuuti lañu nuy dugal.
Dañuy dëkk fu yaatu, dëkkal nu fu xat.
Bu ñu jógee di nu waliis ak seen lex
yu wow yi.
Defe nañu ne kaani rekk lanuy lekk, ana
gerte, ana meññeef yi.
Xanaa dañu noo yéenewul lu saf te neex ?

Jën ne mënatonoo dund leegi ci géej gi.
Danuy tëmbal seen bomb yi ci ndox mi,
soog noo jàpp
Am na ci ay bato yuy sànni mbaal mu la
mën a xëcc foo nekk.
Ana oos, caas, walla mbaal ?
Nappatuñu leegi, danuy yàq géej gi, dem
seen yoon.

Elew yi dajewaat nañu,
waxtaan ci cëru ku nekk.
Ñiy toppatoo wàllu bind def nañu mbooloo.
Ñeneen ñi koy siiwal ci rajo yi ak ci tele yi
noppi nañu.
Wone nañu nataal yu fés, taf leen
ci dëkk bi.
Am na ñuy saytu dalub webu surnaal bi.
Am nañu ku leen wutal farandoo.

Elew yi sawar nañu lool ci liggeey bi.
Ku nekk a ngi ci wàll wi ñu la dénk.
Direktëer wutal na leen biro ci ekool bi.
Bu ñu wàccee, foofu lañuy daje nekk ci
ordinatëer yi.
Dogal yu bare foofu lañu koy jële.

Njàng ma lañu tudde seen surnaal ci web bi.

Ekool bépp a ngi xaar jukki bu jëkk biy génn.

Tàggat nañu elew yi, jox leen i jumtukaay.

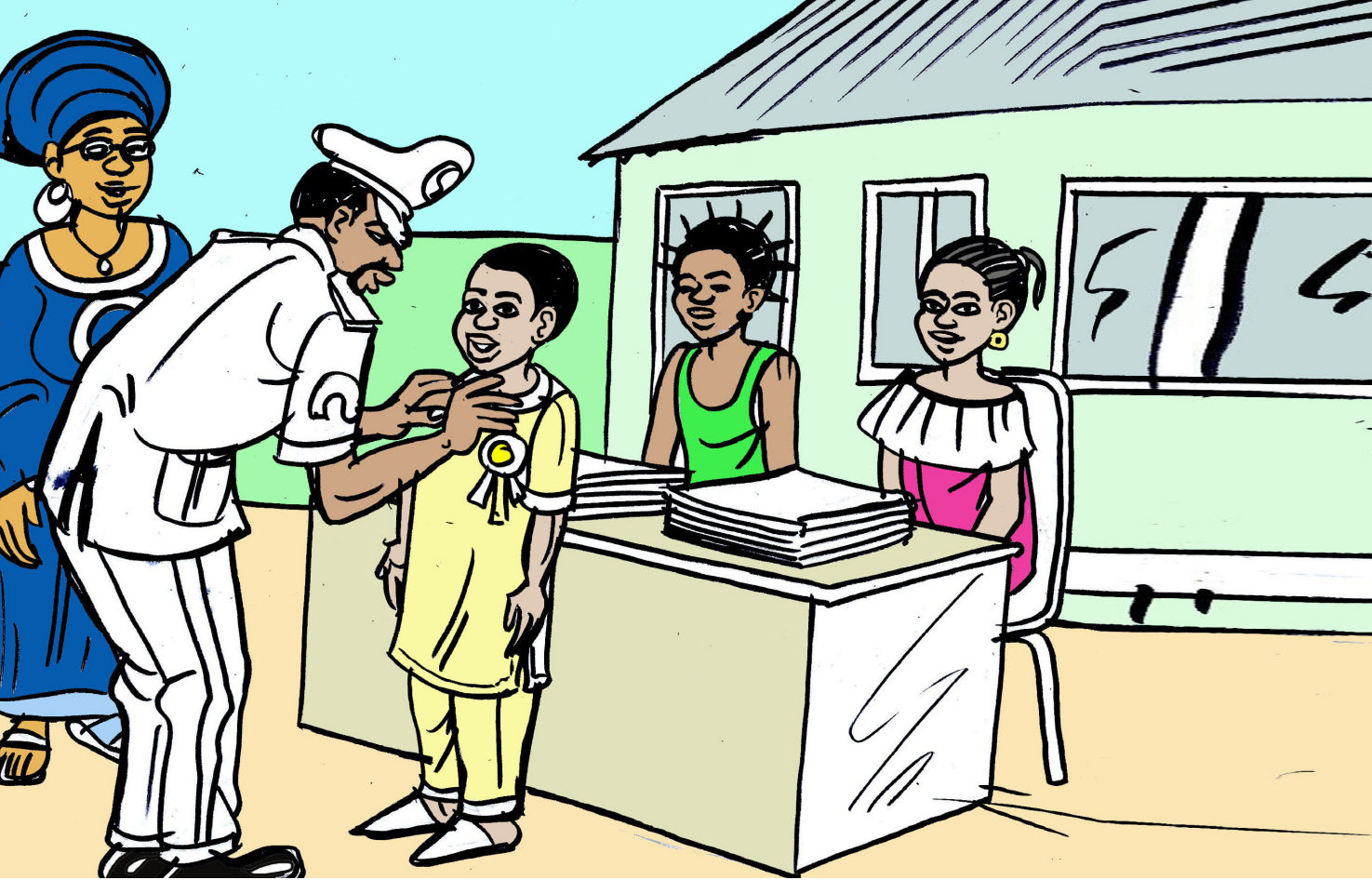
Am nañu itam ku leen di jàppale.

Kooku ku aay la, li muy liggeey amu ci moroom.

Ekool bi xumb na, elew yaa ngi bég.
Direktëer dugg na ci biro surnaal bi, sargal
elew yi.
Konekson am na ci ekool bi.
Fu nekk, ñu ngi fay woote.
Rajo yi seetsi nañu leen.
Tele yi ñëw nañu ci ekool bi.

Am na yeneen ekool yu bind direktëer.
Dañu bëgg a sos seen surnaal ci web bi.
Fàww ñu tàggat elew yi ci yeneen ekoolu
dëkk bi.
Ba bitim réew, ñu ngi wax ci surnaal bi.
Perye nañu leen Mali, Suwis ak Kanadaa.

Ndimbal yi ñu doon xaar ñëw nañu.
Ekool bi soppi na xar kanam.
Tabaxal nañu leen yeneen kalaas.
Yokk nañu seen biro, taaral ko.
Jox nañu leen ay ordinaatëer yu bees tàq.

Surnaalu ekool daal am na njariñ.
Siiwal na ekool bi ci àdduna bi.
Tàggat na elew yi ci bokk ci mbirum
surnaal ba ñu mokkal.
Ekool bu mu sampu, dinañu jël ndam ci
jonante yi.
Moo tax ekool bu nekk bëgg mu gane ko.

Laaaj yi :

1. Lan la elew yi bëgg a sos ci ekool bi ?
2. Lan ndam la elew yi am ?
3. Lu waral rajo ak tele yi ñew ci ekool bi ?
4. Lan nga xalaat ci njàmbatu mala yi ?

Ce livret décodable gradué a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN